

זהירות, חשמל

*** 2 מאמרים בדבר השימוש בחשמל בשבת ***

* זה עתה קיבלנו את התורה באהבה גדולה ואנו נדרשים לכבודה של מצות השבת, הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה בעשרת הדברות. * כשאנו יושבים בשבת ואוכלים טושלנט, מתקררים בקור המזגן הנעים, נעים עובדי חברת החשמל היהודים על גבי טרקטור ומחללים שבת, כדי שלנו יהיה חשמל בשבת, ה' ישמור וירחם. * דו"ח חברת החשמל, שהתפרסם לאחרונה, קובע: "אנו מחללים שבת". * ומה מבטיח מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א לכל מתחברי הגנרטור? * על השימוש בחשמל אסור וחשמל כשר בשבת - קודש, לאור ההתפתחויות בשטח, במאמרו של הרב הגאון רבי שמואל ברוך גנוט שליט"א, מחה"ס משנת תפילין, שלהי דקייטא, ויאמר שמואל ** * מאמר ראשון *

אם בעבר הקרוב רחוק היו רבים מאיתנו שסברו שבחברת החשמל עובד הכל בצורה אוטומטית, הרי שהנתונים שהתפרסמו לאחרונה מראים לנו על תמונה עכשווית שונה ועגומה. חברי הכנסת החרדיים הגישו, בחודש כסלו התשע"ב, הצעת חוק בכנסת, לפיה תפקח הרבנות הראשית על יצור החשמל בשבת. הצעת החוק נפלה ברוב קולות, לא לפני שיו"ר ועד המהנדסים בחברת החשמל, מר יעקב חי, אמר את הדברים הבאים: "זוהי צביעות לומר ששומרים על השבת בתחנת הכח. בכל שרשרת אספקת החשמל, הולכה וחלוקה, פיקוח וניהול מערכת, תיקונים ומוקד, כולם עובדים בשבת. גם אם החשמל יוצר על ידי גויים, הרי בכל שרשרת החשמל עובדים יהודים בשבת. אז הם רוצים להחליף את כולם?!!..."

אז זהו, שכן. אנחנו רוצים להחליף את כולם. כל היהודים, כולל עובדי חברת החשמל, חייבים לשמור שבת ולא לחלל אותה. אנחנו רוצים לשבת ליד שולחן שבת, לקדש על היין ולומר "ויכל אלוקים ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה", כאשר אור החשמל המאיר לנו, מואר מבלי שיהודים, בני אברהם יצחק ויעקב, מערימים ערימות פחם בשבת, כדי שכולנו יהיה אור בכל מושבותינו ביום השבת.

ביום אחד בשנה, יום אחד בשנה בלבד, מופעלות תחנות הכח ללא מעשה והתערבות בני אדם. ביום כיפור. וזאת מדוע? מפני שביום כיפור צריכת החשמל היא הנמוכה ביותר במשך כל ימות

השנה. אך בל נקדים את המאוחר ונתחיל מהתחלה. הבה ונסקור את סיפור יצור החשמל בארצנו:

בישראל ישנם מספר תחנות כח המחוברים יחדיו ברשת חשמל אחת, אליה מתחברים כל מערכות החשמל בארץ. תחנות הכח מייצרות חשמל על ידי טורבינות, המופעלות על ידי פחם (61% - נכון לשנת 2010), גז טבעי (36%) ועוד חומרים. בכל יום בו ישנה תפוקה מלאה משתמשים בחברת החשמל ב- 16,000 טון פחם, המגיע באוניות מארצות שונות. הפחם מועבר מתוככי בטן האוניה לחוף באמצעות גשר ארוך בן 2 ק"מ, והוא מועבר אל "שדה הפחם", שם נצברים ערימות פחם ענקיות. בהמשך מוטען הפחם בחלזון ארוך ומשם טוחנים אותו ומזריקים אותו לכדור אש אימנטי, שנמצא תחת דודי הענק. וכיצד מעמיסים את הפחם לחלזון? טרקטורים, עליהם יושבים יהודים, מסייעים את הפחם בקביעות, מ"שדה הפחם" אל החלזון הארוך. היהודים הללו, עובדי חברת החשמל, אצים רצים, עובדים ומזיעים, במשמרות של 7 ימים בשבוע, 24 שעות ביממה. כולל שבתות וחגים, ה' ירחם עליהם ועלינו.

עלעול מהיר בדו"ח של חברת החשמל האחרון (אותו יוכלו בעלי האינטרנט (הכשר, כמובן) לקרוא באתר של חברת החשמל. וגילוי נאות ופשוט: אני קראתי בחוברת "החשמל בשבת בזמנינו" ולא במכשיר הנ"ל, שאין ולא היה ברשותי מעולם, ברוך ה', ובל"נ גם לא יהיה), מספר לנו מה בדיוק עושים עובדי החברה, כולל בשבת: "האנשים, עובדי החברה, הם הם הדלק האמיתי המניע את מפעל יצור החשמל הענק שבאתר. כמעט כל מקצוע ותחום התמחות מיוצגים בצוות הענק, המפעיל 24 שעות ביממה את האתר. מאות עובדים מאיישים קשת רחבה של מקצועות באתר, חלקם מטפלים בפחם, פורקים ומובילים, עורמים וטוחנים. (כן כן, העובדים עצמם עורמים וטוחנים, בשבת, את הפחם! – שב"ג). אחרים עוסקים בחשמל במתח גבוה ונדרשים למערכות מיוחדות ואמצעי בטחון חריגים". וכאן מגיעה רשימה ארוכה של עובדים קבועים, הפועלים ללא ליאות כדי שיהיה לנו חשמל בכל ימות השבוע, כולל בשבת קודש, בשעה שאנחנו יושבים ליד שולחן השבת ושרים "ברוך.. אשר נתן לנו מנוחה". וחברת החשמל מסכמת בפנינו את הדברים: "מעשה יצור החשמל הינו מחייב ומפרך, ואינו נעצר לרגע. מאות עושים במלאכה, וכל חידושי הטכנולוגיה והמערכות הממוחשבות אינם מפנים את ידיהם ולו לרגע".

השעה היא 12 בצהריים ואנו מכוונים את שעון השבת שלנו (מיום שישי, כמובן), שיפעיל את המזגן לשעה חמימה זו. ביחד איתנו כיוונו עוד 500 בתים באזור את שעון השבת, כדי שיפעיל את המזגן לשעה זו. המזגנים החלו לפעול ואנו מסבים לשמוע את הקידוש, ליטול ידים לסעודה ולהתענג בתענוגים, ברבורים, שליו ודגים, עם דברי תורה על השולחן. ומה קורה הרגע בחברת החשמל? רמת החשמל הממוצעת במדינת ישראל עומדת על כ- 220 וולט. כדי לשמור על הממוצע נדרשים שינויים רבים בפעילות הטורבינות, מפני שאם הצריכה גדלה, מאט הדבר את פעילות הטורבינה וגם הספק החשמל יורד בהתאם. וגם כאשר צריכת החשמל יורדת, רמת הספק החשמל עולה בהתאם. לכן פועלים בחברת החשמל להפעיל או לכבות טורבינות שלמות. וכיצד מדליקים או מכבים טורבינות שלמות, כאשר צריכת החשמל בישראל עולה בשבת או יורדת? על ידי מיכשור אוטומטי ללא מגע אדם? האם על ידי מילת קסם, רכיבה על מטאטא או על ידי השבעת שדים? לא, לא ולא. הדבר נעשה באופן ידני, על ידי לחיצה על כפתורים, ומי לוחץ על הכפתורים הללו בשבת קודש? יהודים. בכל פעם שעומס החשמל עולה או יורד, מגיעים יהודים ולוחצים על כפתורים להפחתת או להגברת העומס, באמצע השבת. הם לוחצים על הכפתורים וחבריהם

מעמיסים בשעה זו ובשעות אחרות פחם, כדי לעמוד בקצב החשמל בישראל, וכדי לעמוד בקצב החשמל הנדרש ב... אלעד, בבני ברק, במודיעין עילית ובירושלים.

הלוואי שיהיה גז

אם התפללנו בתפילותינו עד כה על מלכות ה' בעולם, משיח צדקנו ו"אתה חונן", קיבוץ גלויות ופרנסה, רפואה שלמה ושידוכים, כדאי שנוסיף לתפילה שלנו עוד בקשה אחת קטנה, שהתוכניות בחברת החשמל על מעבר לשימוש טוטאלי בגז טבעי, יתממשו במהרה.

כיום מהווה הפחם 61% מחומר הבעירה הנדרש לצורך יצור החשמל, כאשר רק 36% מחומר הבעירה מופק על ידי גז טבעי. חברת החשמל מספרת לנו בדו"ח השנתי שלה, שכאשר יעברו אי פעם לשימוש מושלם בגז טבעי, יהיה ניתן לדאוג שלא יחללו שבת למעננו בחברת החשמל, מכיון שטורבינות הגז ניתנות להפעלה מרחוק, למרות שבאתר אין צוותי עבודה קבועים. יצור הגז אינו צריך הטענה קבועה ומתמדת, ומספיק לחבר את צינור הגז למבערים. גם מבחינת ההבערות ניתן באופן עקרוני לתכנן את המערכת שתפעל ללא צורך בהתערבות יד אדם, על ידי ויסות אוטומטי של צריכת הגז, לפי רמת ביקוש החשמל באותו הזמן.

אך בינתיים החלום הזה נראה רחוק מאד מהאופק. בינתיים הפחם הוא חומר הבערה המרכזי של חברת החשמל בישראל ולא מסתמן שינוי בתקופה הקרובה, בגלל ששדות הגז הקרובות ביותר באזורנו ("תמי 4") רחוקות מספר קילומטרים מתחנות הכח ודרושים צינורות ארוכים של קילומטרים כדי לחבר בין שדות הגז לתחנות הכח. בחברת החשמל גם אין תשתיות מתאימות לניתוק מהפחם והעברה לשימוש בגז טבעי, ובנוסף לזאת, ישנו חוק במדינה המחייב את חברת החשמל להפעיל את החשמל על ידי שני חומרי בעירה במקביל, כדי לבטח את החשמל שלנו במקרה של תקלה באחד הסוגים, כך שאז יהיה ניתן להשתמש בסוג השני. חברת החשמל מנסה להגביר את השימוש בגז טבעי, אך גם הם עצמם מספרים שבעשור הקרוב ישמש הגז כ 47% מכח חומרי בעירת החשמל, ובינתיים ממשיכים הטורקטורים להסיע פחם בכל שבת על ידי יהודים, לטחון את הפחם וללחוץ על הכפתורים המגבירים או המנמיכים את עצמת החשמל בישראל.

הגר"י דרזי התכתב עם חברת החשמל לאחרונה, אודות חילולי השבת בתחנות הכח של החברה, והם השיבו לו כך, שחור על גבי נייר מכתבים רשמי: חברת החשמל מייצרת, מוליכה ומספקת חשמל 365 יום בשנה, 24 שעות ביממה, לכל תושבי ישראל. היא מחויבת לעשות כן על פי החוק. חברת החשמל מודעת לכך שחלק מאוכלוסיית ישראל שומר על קדושת השבת. חברת החשמל מכבדת ומוקירה חלק זה של האוכלוסייה, לכן פועלת חברת החשמל לכך שביום השבת ייעשו רק הפעולות ההכרחיות לשם ייצור החשמל, הולכתו ואספקתו, ולא שום פעילות אחרת..."

הבנתם את זה? חברת החשמל מוקירה ומכבדת את מאות אלפי שומרי השבת, ולכן היא פועלת שביום השבת, שבת קדשנו ותפארתנו, ייעשו רק פעולות הכרחיות ליצור החשמל, הולכתו ואספקתו, ולא שום פעילות אחרת....

לא נוכל לסמוך על החולים !

ישנה טענה (שהזכירה גם בספרי ההלכה העוסקים בליבון סוגיית השימוש בחשמל של חברת החשמל בשבת קודש), לפיה מותר לנו להשתמש בחשמל בשבת, כיון שמותר לחברת החשמל עצמה לתחזק בשבת את החשמל לצורך חולים ובתי חולים, יולדות ופצועים. טענה זו אינה תקפה במציאות בת זמנינו. וזאת מדוע?

ניקח לדוגמא את יום כיפור, הנחשב ליום בו משתמשים הכי פחות בחשמל מכל ימות השנה, ונראה האם החשמל שאנו, שומרי התורה והמצוות, צריכים לצרכי עצמנו בשבתות, מוסיף בחילול שבת, או לא. ובכן: ביום כיפור, שכאמור, צריכת החשמל בו היא הנמוכה ביותר במשך השנה, מופעלות תחנות הכח ללא מעשה אדם כלל וכלל. חברת החשמל יודעת שביום זה תפוקת החשמל נמוכה היא, ולכן העובדים ממלאים מראש פחם בחלזון ובמיכל לפני המטחנות. הם מערימים ערימת פחם בצדדי החלזון, כשבמשך יום כיפור נופלים הם לאיטם לתוככי החלזון. כיון שצריכת החשמל ביום כיפור היא נמוכה ביותר, מתאפשר יצור החשמל בדרך זו למשך יממה שלמה.

-הבנתם את הרעיון? כאשר תפוקת החשמל נמוכה ומשתמשים בה רק חולים וזקנים, יוכלו חברת החשמל היהודים לשבות בביתם ולשמור שבת כהלכתה. אך כאשר תפוקת החשמל גדולה יותר, צריכים העובדים היהודים להניע בטרקטורים פחם, לטחון ולארגן ולחלל שבת. כאשר בגוש דן משתמשים בחשמל עוד אלף יהודים חרדים בחשמל בשבת, יגיע עוד יהודי, עובד חברת החשמל, ויחלל שוב את השבת, וכאשר עוד אלפיים יהודים חרדים יעלו בביתם את תפוקת החשמל, הנה שוב יקראו לעוד עובד יהודי, שיחלל את השבת בעצמו, כדי לספק עוד חשמל, הכל לפי הביקוש שלנו ושל אלפי יהודים אחרים.

אם בעבר הרחוק, בו חילול השבת היה סטטי, לפי כמות כללית של שימוש בחשמל בכל המדינה, הרי כיום מחללים שבת לפי כמות תפוקת החשמל הנצרכת בכל רגע נתון. ולכן כאשר שומרי השבת משתמשים בחשמל בשבת, אנו גורמים לעובדי חברת החשמל לעשות עוד מלאכות שבת אסורות לצרכינו שלנו, הרבה מעבר לכמות חילולי השבת שהם היו צריכים לעבור בשביל החולים. אם כן, נכון שמותר ליהודי לחלל שבת עבור חולים ולכן מותר אף לנו בעצמנו להדליק חשמל לצורך חולה. אך כמובן שאם החולה צריך שנדליק לו מנורה אחת, אסור לנו להדליק עשר מנורות, מקרר ומזגן, רק בגלל שיש כאן חולה שצריך מנורה...

וכך פוסק ה"משנה ברורה" בפירוש (בסימן שכ"ח סקמ"ד), שגם אם מותר לנו לחלל שבת עבור החולה, אסור להוסיף יותר מהנצרך לצורך החולה עצמו, ונמצא שאם חברת החשמל היתה צריכה להעסיק, למשל, 5 עובדים לצורך כל בתי החולים, החולים והפצועים, שהיו משתמשים בחשמל, הרי כעת, כשיחיד איתם משתמשים עוד מאות אלפי יהודים בריאים ושלמים בחשמל (על סמך החולים...), צריכה חברת החשמל להעסיק עוד 30 עובדים שמחללים את השבת.

"טענת החולים" אינה מספקת גם לדעת רבים מהראשונים, וכפי שנפסק להלכה, שמחלל שבת שחילל את השבת סתם - כך, בשאט נפש, עובר איסור למרות שבחילול השבת שלו הציל נפשות. לכן, מכיון שעובדי חברת החשמל החילוניים מחללים שבת בשאט נפש, מבלי לחללה בגלל החולים מקרי פיקוח - נפש, נמצא שאדם שצורך חשמל בשבת - גורם לעובדי החברה לעשות מלאכות באיסורי שבת. (וישנו נושא הלכתי נוסף, שלא ניכנס לפרטיו, לפיה מלאכה הנעשית לצורך חולים, אסורה בהנאה בדבר ששייך בו ריבוי מלאכה משום "גזירה שמא ירבה בשבילו").

החזר תשלומי הגנרטור - בחינם!

אז לסיכום: חברת החשמל מחללת שבת, נקודה. יהודים מסכנים רבים מגיעים ברכב בכל שבת אל תחנות הכח, כדי לספק לנו חשמל בשבת. הם עוברים על מלאכות שבת רבות בכל רגע ומפיקים חשמל בעבורנו, בשביל שהטושי'לנט שלנו יהיה חם ונעים בשבת בבוקר, וזאת עובדה שהתפרסמה לאחרונה. ועוד עובדה שפירסם לאחרונה ח"כ ר' אורי מקלב: חברת החשמל לא רק מייצרת חשמל בשבת, אלא גם פורקת פחם מהאוניות בשבת. שומו שמים!

ככל שהצרכנים מדליקים יותר מוצרי חשמל בביתם, כך חברת החשמל צריכה ליצור ולהכין יותר ויותר חשמל. העבודה נעשית בשטח, לפי כמות הצורך שלנו, הצרכנים, ואנחנו, כקבוצה גדולה, מגבירים או מנמיכים את חילולי השבת בתחנות הכח, לפי כמות החשמל שאנו צורכים בשבת. במאמר זה לא הזכרנו כלל את דעת גדולי ופוסקי ההלכה העוסקים בענין שימוש החשמל בשבת (ובל"נ נכתוב על כך במאמרנו הבא). אך גם מבלי להיכנס לכל ה"אותיות הקטנות", הרי כולנו משתדלים להחמיר בכל כך הרבה ענינים. והנה בתחום כה פרוץ, לפיו אנו עצמנו גורמים לחילול שבת בריבוי השימוש שלנו בחשמל, אנו לא מתאמצים?! אין ספק כי עמדת רבים מגדולי התורה וההלכה, בדורינו וגם בדור הקודם, ובראשם מרן רבינו החזון איש זצוק"ל, סוברים שהשימוש בחשמל בשבת אסור. אך גם אם יש לנו "היתרים" ופילפולים, האם לא **כדאי** לנו להצטרף ללגיונו של מלך, לכבד את שבת קודש ולגרום לכך שחילולי השבת יופחתו?! האם אנו מסוגלים להתפלל בליל שבת ולומר "יוטהר לבנו לעבדך באמת", כאשר ברגע זה יושב יהודי על טרקטור וגרוף פחם, כדי שלבית הכנסת שלנו, ולעוד הרבה בתי כנסיות, יהיה ברגע זה אור חשמל?!

כמעט בכל שכונה באלעד ישנם גנרטורים, אליהם ניתן להתחבר בקלות. בימים אלו הוקם גנרטור חדש נוסף באזור רחוב רשב"י והסביבה. אם בעבר הלא - רחוק היו שיבושים קבועים באספקת החשמל מהגנרטורים, הרי שבשנים האחרונות מדובר על אפס תקלות. הגנרטורים בעיר מתוחזקים היטב. הם עמידים ונכונים לכל צרה והם מספקים בכל שבת חשמל כשר למהדרין. האם לא כדאי לתת להקב"ה מתנה, של שימוש בחשמל כשר ביום שבת קדשו?!

--- ומה עם הכסף? הרי שימוש בגנרטור עולה סכום כסף חודשי?

אלפים מתושבי העיר, ורבות מכל העולם היהודי כולו, משחרים לפתחו של מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שומעים לעצותיו כתורה מסיני, מתברכים מברכותיו הקדושות וסומכים על הוראותיו בעינים עצומות. וכעת תקראו סיפור מענין. באחד הימים כתבתי מכתב למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, בו שאלתי מספר שאלות בנושאי "החזר הוצאות שבת" ורבינו השיב עליהם. והנה בסיום המכתב הוסיף מרן שליט"א בכתב ידו את הדברים הבאים: "אותם העוסקים לסדר גנרטור לשבת, שלא יצטרכו להשתמש במה שמחללין בו שבת, בודאי הוא בכלל הוצאות שבת ויום טוב והקב"ה יחזיר להם". (ולפני מספר שנים חששו כאן בעירנו אלעד מדבר סכנה, והתייעצתי עם רבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א, שהמליץ להתחזק בסידור גנרטורים לכבוד שב"ק, והמליץ על הענין את דברי הש"ס בשבת (קיט,א) "מאן דיזיף שבתא פרעיה שבתא").

מרן הגר"ח שליט"א הוסיף וחזר על דברים אלו פעמים רבות, ובמכתב שכתב בשנת תשס"ה כתב ש"חשמל כשר הוא בלי ספק בכלל "כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה חוץ מהוצאות

שבת, שאמר הקב"ה לוו עלי ואני פורע וכל המוסיף מוסיפין לו". בכינוס שנערך לפני תקופה קצרה בפתח תקוה, חרג הגר"ח קניבסקי מהרגלו ונשא דברים קצרים. וכך אמר מרן שליט"א: שימוש בחשמל לא כשר, זה גם חילול שבת וגם חילול השם, וזה איסור דאורייתא. ומי שמשתמש בחשמל כשר - זה מכפר על כל החילול השם שעשה. וכל ההוצאות של הגנרטור יחזרו ולכן אין פחד, אפשר להיכנס לחובות. השבת נותנת ברכה. גם אני מצטרף לברכת השבת, וכל אחד שיתחבר לגנרטור יזכה שהבית שלו יאיר ברוחניות ובגשמיות".

-והנה, רבי חיים קניבסקי שליט"א מביטח לך שאם תתחבר לגנרטור, הקב"ה ישלם לך את כל הוצאות הגנרטור, עד הפרוטה האחרונה. וכן, קיבלת גם ברכה מר' חיים, מבלי לעמוד שעה בתור, שתזכה על ידי ההתחברות לגנרטור שביתך יאיר ברוחניות ובגשמיות. האם לא כדאי לך לקבל את ברכת החכם והצדיק?!

(מקורות למאמר: חוברת "החשמל בשבת בזמנינו" להרה"ג רי"מ מורגנשטרן. המשך המאמר בקרוב בס"ד, בו נביא את דעותיהם הנחרצות של גדולי התורה וחכמי ההלכה, מכל החוגים והעדות, בענין כה נכבד וחשוב. המאמר התפרסם בעיתון 'קוראים אלעד', סיון התשע"ב).

להדליק גפרורים בשבת

***עמדת פוסקי הלכה וגדולי הדור על השימוש בחשמל בשבת *האוסרים והמתירים, המציאות בזמננו והמציאות בימינו, במאמרו של הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א *מאמר שני ומסכם *מחזקים את השבת וזוכים ל'מקור הברכות' ***

האברך הנכבד נכנס למעונו של מרן בעל ה"חזון איש" ושטח בפניו שאלה מעניינת: "אני מוסר שיעור לאנשי עמל ועבודה בלילי שבתות בבית כנסת בכפר סבא. בבית הכנסת אין חשמל כשר לשבת, ושאלתי היא האם להמשיך ולמסור את השיעור, שהוא מנת האידישקייט השבועית של אותם יהודים, למרות שאני עצמי, וגם הנוכחים, נהנים מאור החשמל שבבית הכנסת".

הביט בו מרן החזון איש והשיב: "תתאר לעצמך שאין לכם אור ללמוד בחומש, ממנו אתם מלמדים את משתתפי השיעור, ואחד הנוכחים יושב ומדליק גפרור אחר גפרור, כדי שיהיה לכם אור ללמוד תורה... כעת בבית הכנסת שלכם אין אור כשר, והמצב הוא בדיוק אותו הדבר. כשחברת החשמל מציתה גפרור אחר גפרור, כדי שתוכלו ללמוד. אז אתם מסוגלים להמשיך ולמסור את השיעור?!"...

בעל המעשה, הלא הוא מרן הגאון רבי אהרון יהודה לייב שטיינמן שליט"א, שב ומספר את הסיפור הזה שוב ושוב, כדי להראות לכולם עד כמה בער העניין בלבבו של מרן החזון איש זצוק"ל.

מֶרֶן הַחֲזוֹ"א זי"ע היה החלוץ הראשון שעמד בראש מחנה האוסרים להשתמש בחשמל בשבת קודש. מֶרֶן זללה"ה כותב (חזו"א או"ח לח, ד) כך: "אם נעשה בתחנת החשמל בשבת על ידי ישראל שאינו משמר שבתו, אסור להינות ממנו. ואף אם הוא באופן שיש היתר בשימוש מן הדין, אסור להשתמש בו, מפני שיש בשימוש איסור חילול ה', שאינו חס לכבוד שמים, כיוון שהוא שימוש ציבורי, והעובד בשבת הוא עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין ליבו כואב על חילול שבת, ויהא רעוא שישבו בתשובה שלמה במהרה". בספר "מנוחה נכונה" כתב, על פי הוראת החזו"א זצ"ל, את הדברים הבאים: "חוב קדוש כל אחד להיזהר ולא להשתמש בחשמל בארץ הקודש במקום שמסתפקים בו מהחשמל הנעשה על ידי יהודים. ואף אם הכל נעשה באופן אוטומטי, כל זמן שלא תתוקן הפירצה בשביל הכיוון, השימון והתיקון משתמשים ביהודים בשבת, מחוייבים להינזר מלהשתמש בו".

הגר"ע עטיה תומך

על הנהגת והוראת מֶרֶן הגאון רבי עזרא עטיה זצוק"ל נכתבו הדברים הבאים (בספר הזכרון לזכרו, "כנסת עזרא"): "בעניין חשמל בשבת, רבינו היה מורה כדעת מֶרֶן הַחֲזוֹ"א זצ"ל שלהימנע מלהשתמש בשבת בתאורת חשמל המופקת ע"י חברת חשמל של יהודים המחללים שבת כמצוי היום רח"ל, ורק בגנטור או גז הורה להשתמש, וכך בביהכ"ס שלו היה גז מפיק אור במנורות. וכן אסר כדעתו של חזו"א להשתמש בשבת במים המובאים באמצעות משאבות המופעלות ע"י חברת החשמל הנ"ל. ואני מעיד ששמעתי זאת מפיו שכך פסק לאברך ששאלו בזה".

מגיד המישרים הצדיק רבי אהרן שכטר שליט"א סיפר שכאשר בנו של מֶרֶן הרב מבריסק זצ"ל, הגרמ"ד סולוביצ'יק שליט"א ראש ישיבת בריסק, בא בברית הנישואין, נערכה החתונה בבית מלון "העצמאות" בנתניה, שהיתה בבעלותם של הוריו. הגרי"ז זצ"ל נשאר לשבות בבית המלון בשבת ה"שבע ברכות" ואריה שכטר הצעיר שכח בטעות לכבות את האור בחדר, בו היו אמורים להיערך תפילות השבת. מֶרֶן הגאב"ד דבריסק לא השתמש בחשמל בשבת, ולכן הוחלט להתפלל בחדר אחר בבית המלון, בחדר שהיה חשוך כמעט לחלוטין, כיון שלא הדליקו בו מנורת לוקס או נרות. רבי אריה שכטר הצעיר התנצל בפני מֶרֶן הגרי"ז על כך שבחדר התפילה חשוך ואילו בחדר הסמוך יש אור. נענה מֶרֶן הגרי"ז זצ"ל והשיב לו בפליאה: "וכי שם יש אור? הלא כאן יש אור!"... כוונתו היתה שאם לפי ההלכה אין להשתמש ולהנות מהאור, הרי שחשוך שם, ואין שם אור.

הגר"נ קופרשוק, שכתב ספר בשם "מאורות נתן" העוסק גם בסוגיית איסור השימוש בחשמל בשבת, מספר כך: "וזכיתי להציע את הדברים הנידונים בספרי זה לפני מורי ורבי מֶרֶן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצוק"ל כמה חדשים לפני הסתלקותו, ואחרי שעמד על הצד הטכני שבדבר הסכימה דעתו הגדולה שאין בזה צד היתר מטעם פיקוח נפש, ומאז חדל להשתמש בביתו בחשמל בשבתות ובימים טובים. וגם רצה ליתן הסכמתו בכתב לספרי זה, אלא שלא הספיקה השעה ועלתה נשמתו הטהורה השמימה".

מֶרֶן "הקהילות יעקב" זצ"ל מסביר לידיד במכתב מפורט, שלא ייתכן ולא יימלט שכל מערכות החשמל של חברת החשמל יעבדו ללא מגע אדם וללא התערבות של יהודים. "ואמנם אנו מקדמים

בברכה ובשמחה כל צימצום שהוא בחילול שבת קודש, אבל לענין להשתמש בו, דעת מרן החזון איש וצללה"ה ברורה. שכל עוד שהחשמל בא כולו או מקצתו במישרים או בעקיפין באיזה צד של חילול שבת קודש, אסורה בו השימוש בהחלט ומצוה לפרסם דבר זה בין מכיריו וידידיו למען קדושת שבת נשמת חיינו". מרן רבינו הגדול בעל "אבי עזרי" זצוק"ל כתב במכתב נחרץ את הדברים הבאים: "בענין ששאל האם להשתמש בחשמל, אף שבמקום מגוריו משתמשים, פשוט שאין להסתכל על הסביבה, ואין לך עוון יותר מחילול השם, וכבר הורה זקן בעל החזון איש וצל"ל כידוע".

בויז'ניץ מקפידים

כאשר הגיע כ"ק אדמו"ר בעל ה"אמרי חיים" זצוק"ל לבני ברק, במטרה להקים בה שיכון חסידי על טהרת הקודש, ביקרו מרן החזו"א זצ"ל וביקשו שבויז'ניץ ישתמשו בחשמל כשר בשבת. ה"אמרי חיים" זצ"ל נענה לבקשה, וכך אנו קוראים בבטאון "ממלכת ויז'ניץ": "ידועה שיטת החזון איש שאסר להשתמש בחשמל בשבת, היות ועבדו שם יהודים, ובמקרה של תקלה, הרי היהודים מתקנים ויש בזה חילול שבת. והנה למרות שבהיות כ"ק רבנו (ה"אמרי חיים" – שב"ג) דר בתל אביב השתמש בחשמל בשבת, על הוראת הגה"צ מהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל אבד"ק ירושלים ת"ו, ברם כאשר עבר להתגורר בקרית ויז'ניץ, הורה שבבני ברק ה"חזון איש" הוא הפוסק ואין לנטות מפסקיו. ואכן, בשנים הראשונות השתמשו בליל שבת קודש בפנסי נפט וגז ובמשך הזמן נרכש גנרטור, שסיפק חשמל לבית המדרש ולבית כ"ק רבנו. גנרטור זה פעל בקולות וברעש גדול, שנשמע לתוך העיר. מסופר שפעם יצא החזו"א לטייל בליל שבת עם רב אחד. הלה, כשומעו את הגנרטור שפעל בשיכון בקול ראש גדול, אמר שלדעתו יש בזה חילול כבוד השבת. ענהו החזו"א: "אדרבה, הגנרטור צועק ואומר: "שבת קודש! שבת קודש! שידעו הכל כי אסור להשתמש בחשמל העירוני היום"...

בדושינסקיא משתמשים בגנרטור

ידועה היא דעתו של גאב"ד העדה החרדית בירושלים לפני כ- 60 שנה, מרן המהרי"ץ דושינסקיא זצ"ל, שמותר להשתמש בחשמל בשבת, כאשר יחד עם אור החשמל ישנו אור נוסף של נרות או מנורות לוקס. רבים וטובים הזכירו וציטטו, ואף סמכו למעשה, על פסקו של המהרי"ץ זצ"ל, אך בחסידות דושינסקיא סוברים דוקא אחרת. בבטאון "בית יוסף להבה" של חסידות דושינסקיא פורסם לפני שבועיים מאמר נרחב בענין, בו כותב הכותב שבנו של המהרי"ץ, כ"ק האדמו"ר מוהרי"מ זצ"ל גאב"ד העדה החרדית, אמר שאביו זצ"ל התיר אף השימוש בחשמל יחד עם שימוש באור כשר נוסף, דוקא בתקופת שלטון המנדט שחברת החשמל פעלה על ידי נכרים. בדושינסקיא מספרים שבאחד הימים נסע המהרי"ץ לתל אביב וראה בדרכו יהודים המתקנים חוטי חשמל. הגיב המהרי"ץ דושינסקיא: "עתה צריך לחשוב מה יהיה עם שימוש בחשמל בשבת". ידידי האברך החשוב רבי דוד צבי בינט שליט"א, מחסידי דושינסקיא בעירנו, מספר לי שבכל מוסדות

דושינסקיא משתמשים בשבת בגנרטור פרטי, שנרכש ע"י הישיבה, ובכל שבת דולק שלט מרצד באור ניאון, המכריז: "כאן משתמשים בגנרטור בשבת קודש". ידידי הרב בינט מספר שהרבי המהרי"מ זצ"ל חזר ושינן שאביו זצ"ל התיר את השימוש בחשמל רק בתקופת הבריטים הנכרים ורק בצירוף נרות או מנורת לוקס. "באחד השבתות שאל מאן דהוא את המהרי"ץ הכיצד משתמש הוא בחשמל, והרבי הצביע על מנורת הלוקס הגדולה שהאירה בכל רחבי בית המדרש ואמר שמשמש הוא לאור הלוקס ולא מהחשמל", מספר הרב בינט ומוסיף שבאחד הפעמים התקלקל הגנרטור והגבאים לא טרחו לתקנו. "הרבי המהרי"מ זצ"ל הודיע להם בנחרצות שאם בשבת הקרובה לא יתקנו את הגנרטור, הוא לא יאפשר להשתמש בחשמל וכולם יישבו בחושך".

דעת ה'אגרות משה' וה'מנחת שלמה':

האם מותר להשתמש בחשמל בשבת??

מִרְן ראש ישיבת קול תורה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל כתב (כמובא בשו"ת מנחת שלמה ח"ב סימן כ"ד) תשובה ארוכה וחשובה בענין, בו הוא פוסק שניתן מצד ההלכה להתיר להשתמש בחשמל בשבת, משום שמכיון שישנם חולים היכולים להשתמש בחשמל בהיותם במצב של פיקוח נפש, וחברת החשמל צריכה לספק לחולים חשמל, גם על פי התורה הקדושה, על כן יכולים הבריאים להנות מהחשמל שסופק לידי החולים, וזה למרות שהבריאים מוסיפים כח בחשמל ע"י השימוש שלהם, כח חשמל שאילולי שהבריאים היו משתמשים בו, לא היו החולים צריכים אותו. מִרְן הגרש"ז זצ"ל כותב כך: "נראה לעניות דעתי שלמרות שאם היינו אוסרים ליהנות מהחשמל בשבת ולא היו משתמשים בו כי אם בשביל חולים וכדומה היה מספיק מכונה אחת ולא היו צריכים כלל לעשות בשבת שום מלאכה, מ"מ יש להסתפק אם מצד הדין אפשר לאסור משום כך להשתמש בחשמל בשבת, כי אע"פ שחייב אדם לדאוג בכל מה שאפשר מערב שבת שלא יצטרך אח"כ לחלל שבת משום צורך של פקוח נפש, וכמו שכתב המגן אברהם (בריש סי' ש"ל) מהספר חסידים שאשה מעוברת שהגיעה לחדש התשיעי צריכה להכין בכל ערב שבת את הדברים הצריכים לה ללידה, משום ספק אולי יזדמן לידתה בשבת ולא יצטרכו לחלל עבור זה את השבת, מכל מקום חושבני שאף אם יודע בבירור שיצטרך אח"כ לחלל שבת מפני פקוח נפש, אפילו כך מעיקר הדין מצינו רק שאסור לעשות מעשה לגרום אח"כ דיחוי שבת משום צורך פקוח נפש ואפי' רק חלול שבת מדרבנן ג"כ אסור, אבל שיהא חייב לעשות מעשה בקום ועשה כדי למונעו אפשר שאינו חיוב גמור הוא (ואם כנים אנו בזה שמעיקר הדין אין לאסור, מסתבר שגם היחידים אינם צריכים להחמיר בזה כיון שאותו המיעוט אינו גורם כלל לעשיית שום מלאכה)". הגרש"ז זי"ע דן בדברים בהרחבה רבה, וכדאי לעיין בדבריו הקדושים ולפלפל בהם, אך כמובן שלא כאן המקום לפרטם.

ולמרות זאת, בסוף התשובה כותב מִרְן ראש הישיבה זצ"ל את הדברים הנחרצים הבאים: "אף שבארנו שאפשר שמעיקר הדין אין לאסור ליהנות מהחשמל בשבת, אף אם נעשה ח"ו ע"י ישראל, מ"מ יש לדעת שע"י השימוש שאנו משתמשים בשבת בחשמל, הננו גורמים שיכופו שם את הפועלים לחלל שבת. וכמה מכוער הוא להתענג בשבת באש זרה אשר לא צוה ד', וכ"ש לכבד את מקדשי ד' אלו בתי כנסיות ומדרשות באורים שהם חשך ולא אור, וחובה גדולה מוטלת על עיני העדה להאיר את ההולכים בחשך ללכת באור ד' והיה לנו לאור עולם". וידוע שהגרש"ז עצמו

השתמש בגנרטור בשבת והורה בסוף ימיו לרבים ממקורביו ותלמידיו בישיבה הקדושה קול תורה, להתחבר לגנרטור.

ואמנם אם אכן המצב המציאותי השתנה, אין לכאורה מקום להיתרו הנודע של מרן הגרשז"א זצ"ל, וכפי שהעיר הגר"י דרז"י בספרו שבות יצחק. שבעת בימינו חברת החשמל עוברת להשתמש בשבת עצמה בטורבינה אחרת, מטעמי חסכון גרידא. כאשר צריכת החשמל בישראל קטנה, מכבים בחברת החשמל את הטורבינה הגדולה, בה משתמשים בשעות צריכת חשמל גדולה, ועוברים לשימוש בטורבינה הקטנה יותר. והנה המציאות היא שבחברת החשמל צריכים להפעיל את הטורבינה הקטנה בשעה שהטורבינה הגדולה עדיין עובדת, מכיון שהטורבינה אינה מופעלת ברגע אחד, ועליהם לכבות מערכת אחת ובד בבד להפעיל את המערכת השניה. נמצא שכאשר הטורבינה הגדולה עדיין עובדת ומשתמשים בה החולים, בחברת חשמל כבר הופעלה הטורבינה הקטנה, מטעמי חסכון בלבד וללא שהחולים צריכים אותה עדיין בשעת ההפעלה, מכיון שברגע זה עדיין הטורבינה הגדולה מספקת חשמל לחולים, ואם כן, נמצא שהפעלת הטורבינה הקטנה נעשתה באיסור וחילול שבת, ואנו נהנים מ'מעשה שבת', ואסור להנות מ'מעשה שבת'. ולמרות שבהמשך נצטרך להשאיר את הטורבינה הקטנה, כדי שהחולים יהנו ממנה לאחר שהטורבינה הגדולה כבר כובתה לחלוטין, אך מכיון שעצם הפעלתה היתה באיסור, אם כן אנו, הבריאים, נהנים מ'מעשה שבת' האסור.

גם מדברי האגרות משה נראה שהוא לא הסכים להיתר לפיו צריכים את החשמל בגלל החולים, ואלו דבריו (באו"ח ח"ד סימן קכ"ז): "בדבר שאלותיך בדבר השתמשות בחשמל בשבת, איני רואה חילוק ממשי בין השתמשות להאיר בנרות החשמל ובין המקרר, שאם ישנו היתר מחמת שצריכים לעשות עבודות החשמל בשביל בתי החולים, לא היה בזה גם איסור של חילול השם. אבל לא מובן היתר זה, שהרי אפשר לעשות מכונה קטנה לכל בית חולים, וגם הרי אפשר להשיג ליום השבת נכרים שיעשו את כל העבודות במכונת החשמל הגדולה, וכיון שאינו בעיני הרפואה ועיני הצלה גופייהו, לא שייך זה להזריזות לעשות ע"י ישראל גדולים, שלכן הרי אסור לעשות ע"י ישראל ואין היתר כלל. ואם יש לחוש שהנכרים יקלקלו בכוונה את המכונות, יעמידו שומרים מישראל עליהם. אבל מה שמשתמשים בהחשמל למקרר, הוא אולי מצד שהרבה פעמים מתקלקלים האוכלין ולכן כיון שכל האיסור ליהנות אף ממלאכת ישראל במזיד הוא רק מדרבנן הקילו בהפסד מרובה כזה לסמוך על ההיתר שבשביל בתי החולים, אף שאין לסמוך כל כך".

מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל כותב (בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' ס"ד) שישנה סיבה להתיר את השימוש בחשמל בשבת, מפני שכפי ששמע, כך הוא כותב, החשמל בישראל עובד בצורה אוטומטית, ורק כאשר מתקלקל דבר-מה, שולחים טכנאים וחשמלאים לתקן בשבת, וזהו רק בגדר ספק, שאולי לא יהיו קילקולים ואולי חברת החשמל שלחה חשמלאים נכרים לתיקון התקלה.

אך כמובן שדבריו של הגר"מ פינשטיין זצ"ל אינם קשורים לימינו אנו, מכיון שהוא עצמו מדגיש שהיתרו הוא בכך שהחשמל עצמו עובד בצורה אוטומטית עוד לפני שבת, ולא חוששים שמא

החשמל התקלקל והוצרכו לתקנו על ידי יהודים בשבת עצמה. אך בימינו, שהוברר מבלי כל ספק, וכולם מודים בכך, (וכפי עדותם של הגר"י דרז"י והגר"י יוסף שליט"א שביקרו במקום) שיהודים מחללים את השבת עצמה כדי לספק את החשמל עצמו לתושבי ישראל, לא שייך ההיתר של ה"אגרות משה".

מרן הגר"ש אלישיב : בית הכנסת חמור מבית

הגרמ"מ קארפ, תלמידו הקרוב של מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב שליט"א, כתב את המכתב הבא : "בדבר אשר שאל דעת מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, זהו אשר אמר לפרסם בשמו, שבודאי מצוה גדולה היא להימנות על חיבור הגנרטור לשבת קודש, ובהנוגע להוצאות – אמר שיתכן שזהו בכלל "הוצאות שבת" שהם מחוץ לחשבון". בבית כנסת, בו מתפללים אברכים בשכונת רמות בירושלים, פורסמה מודעה באישורו של מרן הגר"ש אלישיב שליט"א, בו נכתב כך : "דברי מרן הגר"ש אלישיב שליט"א בדבר חיבור המזגנים בבית הכנסת לגנרטור שבת : א) השימוש בחשמל של חברת החשמל בבית הכנסת, הוא חמור יותר מאשר בבית פרטי, מפני שנעשה בציבור ובפרהסיא. ב) אין חילוק בין מזגן לתאורה. ג) הנוהגים ליתן מכספי מעשר גם לצרכי ציבור, כמון בנין בית כנסת ומקוה, יכולים ליתן להוצאות הגנרטור לצורך השימוש בבית הכנסת.

אחד שאל את הגר"ש שליט"א האם מותר ללכת לבית כנסת בו משתמשים בחשמל בשבת, והשיב שלא יתפלל שם. שאלו השואל האם אין סברה לומר שהאחריות לדאוג לכך הינה דוקא של הגבאי, אך אין חובה על המתפללים לדאוג לכך. והשיב מרן שליט"א שאין לומר זאת, כיון שעל ידי כך הולכים להתפלל בבית כנסת כזה, מחזקים את המקום בו משתמשים בחשמל בשבת. הגר"ש מורה גם שאין היתר של "הכל חולים אצל צינה" בענין, מפני שלדעתו היתר זה שייך רק בארצות אירופה הקרות ביותר והקור מגיע למעלות נמוכות ביותר. אך כאן בארץ ישראל, ואפילו בירושלים, לא קר כל כך ואין להקל ולהדליק חשמל בשבת לצרכי חימום והסקה.

הגר"ע יוסף שליט"א : להצטרף לגנרטור !

בספר "ילקוט יוסף" (מהדורה שניה, התשע"א, סימן רמ"ב עמוד ס"ה) כותב הגר"י יוסף כך : ועל הוצאות השימוש בגנרטור בשבת, במקומות שהחשמל מיוצר על ידי יהודים תוך כדי חילול שבת בעוונותינו הרבים, מסתבר שגם זה בכלל הוצאות שבת, בכל מה שרגיל להשתמש לצורך שבת, כמו תאורה, פלטה חשמלית וכיוצ"ב. וחומרא זו להשתמש בחשמל המיוצר על ידי גנרטור, בודאי שיש לה מקום בהלכה, שאף שבמשך שנים טענו אנשי חברת החשמל שיצור החשמל נעשה באופן אוטומטי, אך בביקורנו שם בשנים האחרונות נתברר לנו שעושים שם מלאכות דאורייתא לצורך כלל הציבור, וכאשר נשאל הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בשנת תשנ"ה האם להצטרף לגנרטור שבת, השיב שאין זו שאלה, ובודאי להצטרף, שהרי לא רק תיקונים עושים בחברת החשמל בשבת, אלא גוף היצור נעשה גם כן בשבת".

וכותב הגר"י יוסף : "וגם מרן אבי מורי שליט"א נשאל לפני שנים מהגה"צ רבי עמרם אזולאי זצ"ל האם יש צורך שיחמיר ויתחבר לגנרטור לשבת, בהיותו מתגורר בבני ברק, והשיב לו שאכן יש לו

לעשות כן". ובספר הליכות עולם מביא אבי מורי הגר"ע יוסף שליט"א את דברי החזו"א והוא מסיים על כך: "ושפתים ישק משיב דברים נכוחים", ומשמע שאכן יש טעם ויסוד חשוב לחומרא זו, למרות שהליצו הרבה על הנוהגים היתר בדבר". על דעתם של הגר"נ קרליץ ומו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א אין צורך להרחיב כלל את הדיבור, בהיותם אוסרים את השימוש בחשמל בתכלית האיסור, כנודע.

הנושא רחב עד מאד ותיקצר היריעה מלהרחיב בה יותר, ואנו זכינו לטעם מעט מטעמה של התורה וטעמה של השבת ולגעת בשולי נושא רחב זה, מתוך מטרה ללמוד בכדי לקיים, לשמור ולעשות, להתחזק בנושא כה חשוב ולזכות לברכת השבת, עליה נאמר שהיא מקור הברכות. ועוד הערה חשובה: גם אלו שמשום מה עדיין אינם מחוברים לגנרטור, אין ספק שכדאי שלפחות יחממו את מאכלי השבת דרך 'בלעד' ושימוש בגז, ולא בפלטה חשמלית, כדי להמעיט בחילול שבת וחילול ה' הנורא מכל. וכמובן, טוב יותר שיצטרפו גם למערך הגנרטור...

(כל הזכויות שמורות להרב שמואל ברוך גנוט. לפרטים ולמסירת שמות לברכת מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, עם התחברותכם למערכי הגנראטורים לכבוד שבת קודש: הרב גנוט, 03/9170244)

מסגרת

הילד נולד - בזכות הגנרטור

יהודי יקר משכונת 'דרך החיים' בעירנו אלעד, ששמו שמור במערכת, שאל את מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א על השימוש בחשמל בשבת והורה לו לאיסור. חזר ושאלו האיש על הדלקת מקרר מחשמל ואמר לו שאין שום חילוק. ניסה האברך לומר שהדבר יעשה להם בעיות בשלום בית, והשיב לו הגראי"ל: "אין היתר לחלל שבת עבור שלום בית"...

מספר הרה"ג רבי אליהו שטרנבוך שליט"א: יהודי חסידי יקר בכה לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א: "אנו נשואים כמעט עשר שנים ולא זכינו לפרי בטן". נענה הגר"ח ואמר לו: "תתחבר לגנרטור ותזכה אי"ה".

כמובן שהאיש פנה מיד למחזיקי הגנרטור בשכונתו וביקש להתחבר מיידית תוך שהוא מספר לו את הבטחת מרן שליט"א. ובעל הגנרטור סיפר לי: "היה זה בסוף חודש כסלו וחיברנו אותו לשבת חנוכה. ובשבת שובה הוזמנתי לקידושא רבא בביתו, כמחותן ראשי בשמחה הגדולה"...

